ប្រាសាទជ្រៃនៅសំបូរព្រៃគុក (តួប៉ម N18)

ប្រាសាទជ្រៃ ជាប្រាសាទមួយដែលស្ថិតនៅក្នុងក្រុមប្រាសាទសំបូរ ឬក្រុមខាងជើង នៃតំបន់ប្រាសាទសំបូរព្រៃគុក ចុះបញ្ជីលេខ N18។ ប្រាសាទនេះ ស្ថិតនៅទិសពាយព្យប្រាសាទគុកវិហារ (N17) និងតួប៉មកណ្ដាល (N1)។ ឈ្មោះ "ជ្រៃ" ទំនងសំដៅដល់រុក្ខជាតិមួយប្រភេទដែលដុះរុំព័ទ្ធជុំជិតប្រាសាទសព្វថ្ងៃ ហើយដើមជ្រៃនេះទៀតសោតមានអាយុកាលយូរណាស់មកហើយ ពោលយ៉ាងតិចក៏ ១០០ឆ្នាំឡើង ព្រោះកាលពីលោក Henri Parmentier មកសិក្សាកាលពីជាង១០០ឆ្នាំមុន ដើមជ្រៃនេះបានដុះព័ទ្ធប្រាសាទរួចទៅហើយ។ ចំណែកឯឈ្មោះដើមរបស់ប្រាសាទវិញ ទំនងឈ្មោះថា "ស្រីរត្នេស្វរ" (Çrīratneçvara) ដែលជាព្រះនាមរបស់ទេពរបស់ប្រាសាទ និងគេស្គាល់តាមរយៈសិលាចារឹកនៅជាប់នឹងមេទ្វារសព្វថ្ងៃ (K.149)។

ប្រាសាទជ្រៃ សាងឡើងអំពីឥដ្ឋ មានរាងបួនជ្រុងទ្រវែង បែរមុខទៅទិសខាងកើត (រូបលេខ១-២)។ នៅផ្នែកខាងក្នុងប្រាសាទ គេតម្រៀបជាបន្ទប់មានរាងបួនជ្រុងទ្រវែង ដោយមានតម្រៀបជាពិតានភ្ជាប់គ្នាដោយថ្មភក់ព័ទ្ធជុំវិញ និងផ្នែកខាងលិចមានហ៊ឹងមួយធ្វើពីបន្ទះថ្មភក់ផ្ដេកជាប់នឹងជញ្ជាំងរាងខ្ពស់បន្តិចដូចជាធ្នើរសម្រាប់ដាក់របស់ប្រើប្រាស់ផ្សេងៗឬអាចតម្កល់ទេពផង (រូបលេខ៣)។ នៅផ្នែកខាងជើងនៃបន្ទប់ខាងក្នុងដដែល យើងឃើញមានសោមសូត្រមួយធ្វើពីថ្មភក់សម្រាប់ការបង្ហូរទឹកមន្តចេញទៅខាងក្រៅប្រាសាទដែលគេភ្ជាប់ដោយទបង្ហូរទឹកមួយ។

នៅផ្នែកខាងក្រៅវិញ សព្វថ្ងៃដើមជ្រៃបានហ៊ុមព័ទ្ធស្ទើរតែទាំងស្រុងទៅហើយ ជាពិសេសនៅផ្នែកខាងកើត ដែលខុសពី១០០ឆ្នាំមុនក្នុងពេលដែលលោក Henri Parmentier មកស្រាវជ្រាវ ដើមជ្រៃនៅតូច និងហ៊ុមព័ទ្ធតែខាងកើតបន្តិចប៉ុណ្ណោះ។[៦] នៅជញ្ជាំងខាងក្រៅផ្នែកខាងជើង ខាងត្បូង និងខាងលិច សិល្បករលៀបលម្អជាទ្វារបញ្ឆោត តែមានលក្ខណៈមួយបែបផ្សេងពីទ្វារបញ្ឆោតតួប៉មដែលយើងឃើញនៅក្រុមសំបូរផ្សេងទៀត ដូចជា តួប៉ម N1, N7, N8, N9, 10, N11, N12, N13 ។ល។ ទ្វារបញ្ឆោតទាំងអស់ លម្អជាក្បាច់សសរផ្ដោបសងខាង ហើយផ្នែកខាងលើធ្វើជាកូនប្រាសាទដែលលម្អដោយក្បាច់គូឌុមានធ្លាក់ក្បាច់រុក្ខជាតិនៅខាងក្នុង។ នៅផ្នែកខាងលើក្បាលសសរផ្ដោបទ្វារបញ្ឆោតយើងឃើញសិល្បករលម្អក្បាច់ជើងទៀន និងរូបហង្សតម្រៀបជួរគ្នាផង។ ជាពិសេសនោះ នៅផ្នែកកំពូលរបស់ប្រាសាទគេលម្អជាកូនប្រាសាទបីថ្នាក់ ក្នុងមួយថ្នាក់មានកូនប្រាសាទចំនួនបីនៅគ្រប់មុខទាំងអស់ ហើយតាមកូនប្រាសាទនីមួយៗ មានលម្អជាចម្លាក់កូនបង្អួចដែលមានធ្លាក់

---

[៦] Parmentier 1927:77.

រូបមុខមនុស្សឬទេពនៅខាងក្នុង (រូបលេខ៤-៥)។[២] ទម្រង់ជាទូទៅដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ មានទម្រង់ជាការលម្អតាមរចនាបថព្រៃក្មេង (គ.ស.៦៣៥-៧០០) ដែលមើលទៅមានលក្ខណៈខុសគ្នាច្រើនពីប្រាសាទផ្សេងៗទៀតក្នុងក្រុមជាមួយគ្នាដែលស្ថិតនៅក្នុងរចនាបថសំបូរព្រៃគុក។

ដោយឡែក នៅប្រាសាទជ្រៃក៏មាននៅសល់សិលាចារឹកមួយផ្ទាំងដែរ ពោល គឺចារនៅលើមេទ្វារខាងកើតផ្នែកខាងត្បូង ចុះបញ្ជីលេខ K.149 (សព្វថ្ងៃរក្សាទុកនៅទីតាំងដើម) ចារឹកជាភាសាខ្មែរបុរាណ មានចំនួន ៣០បន្ទាត់ ដែលទំនងចារឹកឡើងនៅចុងរជ្ជកាលព្រះបាទឦសានវរ្ម័នទី១ ឬនៅដើមរជ្ជកាលព្រះបាទភវវរ្ម័នទី២។ សិលាចារឹកនេះ នៅរក្សារូបរាងអក្សរដើមបានយ៉ាងល្អប្រសើរ ដែលរៀបរាប់អំពីអំណោយរបស់អាចារ្យ (Ācārya) ម្នាក់ (គោរមងារជា "**ម្រតាញ**") ទទួលបានព្រះរាជទានពីព្រះមហាក្សត្រចំនួនបីអង្គ គឺព្រះបាទភវវរ្ម័នទី១ (គ.ស.៥៩៨-៦០៦) ព្រះបាទមហេន្ទ្រវរ្ម័ន (គ.ស.៦០៧-៦១៦) និងព្រះបាទឦសានវរ្ម័នទី១ (គ.ស.៦១៦-៦៣៧) ថ្វាយដល់ព្រះអាទិទេពនៃប្រាសាទដែលមានព្រះនាមថា "**ព្រះកម្រតាងអញស្រីរត្នេស្វរ**"។ អំណោយទាំងនោះរួមមានដូចជា ខ្ញុំបម្រើស្រីប្រុសជាច្រើននាក់ និងរៀបរាប់អំពីអំណោយដល់ទេវស្ថាន (ប្រាសាទ) នៅឯក្នារវាហ្វ រួមមានខ្ញុំបម្រើប្រុសស្រីមួយចំនួន គោចំនួន ២៨០ក្បាល និងក្របី....។[៣] សិលាចារឹកនេះមានអត្ថន័យប្រហាក់ប្រហែលនឹងសិលាចារឹកមួយទៀតនៅក្រុមប្រាសាទស្រីគ្រប់ល័ក្ខ (តួប៉ម L5) ចុះបញ្ជីលេខ K.151 សរសេរជាភាសាសំស្ក្រឹតដែលរៀបរាប់ថា៖ "មានមន្ត្រីម្នាក់ឈ្មោះ "នរសិង្ហគុប្ត" ជាស្ដេចស្ដេចត្រាញ់នៅក្រុងឥន្ទ្របុរ និងជាអ្នកស្មោះស្ម័គ្រធ្លាប់បម្រើឱ្យស្ដេចចំនួនបីអង្គ រួមមានព្រះបាទភវវរ្ម័នទី១ ព្រះបាទមហេន្ទ្រីវរ្ម័ន និងព្រះបាទឦសានវរ្ម័នទី១ ហើយក្នុងឆ្នាំគ.ស.៥៩៨ លោកបានកសាងរូបបដិមាព្រះវិស្ណុមួយអង្គព្រះនាម "ស្រីកបិលវាសុទេវ" តម្កល់នៅក្នុងប្រាសាទ"។[៤] ការប្រៀបធៀបសិលាចារឹកទាំងពីរនេះ គឺក្នុងបំណងចង់បង្ហាញថាសិលាចារឹកទាំងពីរនេះគឺជាតឹកតាងមួយដ៏សំខាន់ដែលអាចបញ្ជាក់ឱ្យឃើញថា មុននឹងក្រុងឦសានបុរ (សំបូរព្រៃគុក) រីកចម្រើននៅក្នុងរជ្ជកាលព្រះបាទឦសានវរ្ម័នទី១ ទំនងជាស្ដេចពីរអង្គមុន គឺព្រះបាទភវវរ្ម័នទី១ និងព្រះបាទមហេន្ទ្រវរ្ម័ន បានមកគ្រប់គ្រងតំបន់នេះរួចទៅហើយ ទើបបានជាសិលាចារឹកទាំងពីរនេះបានរំឭកអំពីស្ដេចអង្គមុនទាំងពីរនេះ។

[២] ឯម ភារក្ស ២០១៧:៥០។

[៣] Cœdès 1952: 29.

[៤] Cœdès 1943: 5.

អត្ថបទដោយ៖ ម៉ង់ វ៉ាលី

ជារួមមក តាមការរៀបរាប់អំពីក្បាច់លម្អស្ថាបត្យកម្ម និងសិលាចារឹករួចមក យើងអាចសន្និដ្ឋានថា ប្រាសាទជ្រៃ ទំនងកសាងឡើងនៅស.វ.ទី៧ ក្នុងចុងរជ្ជកាលព្រះបាទឦសានវរ្ម័នទី១ (គ.ស.៦១៦-៦៣៧) ឬដើមរជ្ជកាលព្រះបាទភវវរ្ម័នទី២ (គ.ស.៦៣៧-៦៥១) ក្នុងទម្រង់រចនាបថព្រៃក្មេង (គ.ស.៦៣៥-៧០០)[៥] ឧទ្ទិសថ្វាយដល់អាទិទេពព្រះនាម "ស្រីរត្នេស្វរ" ដែលជាព្រះនាមម្យ៉ាងរបស់ព្រះឥសូរ នៃព្រហ្មញ្ញសាសនា។

ឯកសារយោង

ឯម ភារក្ស

២០១៦ "ចម្លាក់ក្ងូនបង្អួចឬគុឌុនៅសម័យមុនអង្គរ", សារណាបញ្ចប់បរិញ្ញាបត្របុរាណវិទ្យា ជំនាន់ទី២៦ សាកល វិទ្យាល័យភូមិន្ទវិចិត្រសិល្បៈ ភ្នំពេញ

Boisselier, Jean

1966, "*Asie du Sud-Est, Le Cambodge* ", Tome I, Paris.

Coedès, George

1943, "Quelque précisions sur la fin du Fou-Nan" *BEFEO*, Tome 43, Paris.

1952, *Inscription du Cambodge*, Vol IV, Hanoi.

Parmentier, Henri

1927, "*L'Art Khmer Primitif*", Tome 1, Paris.

[៥] Boisselier: 1966: 42.

រូបលេខ១៖ ប្រាសាទជ្រៃ តួប៉ម N18 (មើលពីខាងត្បូង)

អត្ថបទដោយ៖ ម៉ង់ វ៉ាលី

រូបលេខ២៖ ប្រាសាទជ្រៃ តួប៉ម N18 (មើលពីខាងកើត)

អត្ថបទដោយ៖ ម៉ង់ វ៉ាលី

រូបលេខ២៣៖ ប្រាសាទជ្រៃ តួប៉ម N18 (មើលពីខាងលិច)

រូបលេខ២៤៖ ហ៊ីងផ្ញើអំពីថ្មភក់នៅខាងក្នុង ប្រាសាទជ្រៃ តួប៉ម N18 (មើលពីខាងកើត)

អត្ថបទដោយ៖ ម៉ង់ វ៉ាលី

រូបលេខ៥៖ ចម្លាក់គូឱុនៅផ្នែកខាងលើប្រាសាទជ្រៃ តួប៉ម N18

រូបលេខ៦៖ ចម្លាក់គូឱុនៅផ្នែកខាងលើប្រាសាទជ្រៃ តួប៉ម N18

អត្ថបទដោយ៖ ម៉ង់ វ៉ាលី